

EKONOMIA SPOŁECZNA W POLSCE W NOWEJ PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2020+

WNIOSKI I REKOMENDOWANE ROZWIĄZANIA

Wersja skrócona

**Projekt kierunkowo zaakceptowany przez
Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
wersja skrócona
1.1 z 10 czerwca 2019**

Spis treści

Wstęp	4
I. Diagnoza - wyzwania systemowe i operacyjne.....	5
1. Kluczowe wyzwania społeczno-gospodarcze w Polsce.....	6
2. Kondycja i potrzeby sektora ekonomii społecznej.....	7
2.1. Podmioty ekonomii społecznej.....	7
2.2. Przedsiębiorstwa społeczne.....	7
2.3. Przedsiębiorstwa społeczne a wsparcie ze środków europejskich	8
3. Działania wzmacniające podaż produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej.....	9
3.1. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej	9
3.2. Instrumenty zwrotne	10
3.3. Wspieranie wymiany doświadczeń i kompetencji	11
4. Działania wzmacniające popyt na produkty i usługi podmiotów ekonomii społecznej.....	11
4.1. Rozpoznawalność ekonomii społecznej	11
4.2. Rynek zbytu dla ekonomii społecznej	11
5. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie krajowym i regionalnym	12
6. Potrzeba innowacyjności i elastyczności	13
II. Cele wsparcia ekonomii społecznej ze środków europejskich	15
1. Cel 1. Zwiększenie potencjału ekonomicznego i oddziaływania społecznego podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej	16
Rezultat 1: Zwiększenie liczby stabilnych przedsiębiorstw społecznych reagujących na zmiany rynkowe i społeczne w kluczowych sferach rozwoju	17
Rezultat 2: Zwiększenie roli reintegracyjnych i kooperatywnych form aktywizowania osób marginalizowanych	21
Rezultat 3: Zwiększenie skali sprzedaży usług i produktów oferowanych w ramach sieci współpracy	22
2. Cel 2. Zwiększenie roli ekonomii społecznej i solidarnej w polityce rozwoju społecznego i świadomości obywateli.....	24
Rezultat 1: Wzrost wartości zakupów dokonywanych przez sektor prywatny i publiczny w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej	25
Rezultat 2 : Poprawa koordynacji ekonomii społecznej w szczególności w obszarach usług społecznych, deinstytucjonalizacji i partnerstwa publiczno-społecznego na poziomie krajowym i regionalnym	26
Rezultat 3: Budowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej jako przedsięwzięcia biznesowego i oddziałującego społecznie	26
III. Wybrane kwestie o charakterze operacyjnym	29
Umiejscowienie ekonomii społecznej w celach szczegółowych EFS	29
2. Kluczowe instrumenty wsparcia rozwoju przedsiębiorstw społecznych.....	34
2.1. Instrumenty bezzwrotne	34

2.2. Instrumenty zwrotne	37
2.3. Usługi wsparcia ekonomii społecznej.....	39
3. Ramy finansowe	40

Wstęp

Celem tego materiału jest:

- przedstawienie propozycji rozwiązań w zakresie finansowania ekonomii społecznej ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2021-2027,
- uruchomienie dyskusji na temat sposobów finansowania rozwoju ekonomii społecznej ze środków europejskich.

Materiał koncentruje się na określeniu głównych celów i kierunków działania. Obejmuje również propozycje sposobu wdrażania zaproponowanych rozwiązań. Przy pracach nad tym dokumentem głównym punktem odniesienia był Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku.

Pracując nad propozycjami rozwiązań przyjęto kilka kluczowych założeń:

1. Potrzeby podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i zatrudnionych w nich pracowników są najważniejsze. Potrzeby te stanowią punkt wyjścia do naszych propozycji. Nowe podejście do funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, stanowi w istocie skoncentrowanie działań na rzecz osób reintegrowanych, dla których istnieje i rozwija się ekonomia społeczna.
2. Proponowane rozwiązania koncentrują się na określeniu celów i kierunków wsparcia ekonomii społecznej i solidarnej:
 - tak by za pomocą ekonomii społecznej odpowiedzieć na wyzwania społeczno-gospodarcze stojące przed Polską,
 - w tych sferach rozwoju, które dają największe szanse na stabilny i trwały rozwój podmiotów ekonomii społecznej.
3. Należy doskonalić istniejący system wsparcia ekonomii społecznej (na poziomie krajowym i regionalnym) zamiast dokonywać radykalnych zmian.
4. Duży nacisk położony jest na koordynację działań wszystkich kluczowych aktorów.
5. Rozwijając ekonomię społeczną należy uwzględniać jednocześnie:
 - działania wzmacniające podaż produktów i usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej,
 - działania wspomagające popyt na produkty i usługi oferowane przez sektor ekonomii społecznej.
6. Bardzo duży nacisk położony jest na osiąganie przez PES korzyści społecznych i środowiskowych.

Należy pamiętać, że przedstawiony materiał może podlegać zmianom i uzupełnieniom w toku dyskusji ze wszystkimi zainteresowanymi oraz z przedstawicielami Komisji Europejskiej.

I. Diagnoza - wyzwania systemowe i operacyjne

1. Kluczowe wyzwania społeczno-gospodarcze w Polsce

Szybki wzrost zatrudnienia do poziomu bliskiego średniej dla UE, **pochłonął zasoby aktywnego rynku pracy, czyli osoby bezrobotne**. Ekspertcy oceniają, że **braki w zasobach pracy do 2040 r. wyniosą do 4,5 mln osób**¹.

Zmniejszające się zasoby rynku pracy wymuszają oddziaływanie w trzech kierunkach:

- aktywizowania osób nieaktywnych zawodowo na rynku pracy,
- aktywizowania bezrobotnych znajdujących się w największym oddaleniu do rynku pracy,
- prowadzenia polityki migracyjnej, przyciągającej cudzoziemców na rynek pracy.

Ekonomia społeczna nie była do tej pory wykorzystywana jako szansa zatrudnieniowa dla osób nieaktywnych zawodowo. Grupa ta powinna być silniej włączona. Szczególnie należy zwrócić uwagę na:

- osoby z niepełnosprawnością.
- opiekunów osób z niepełnosprawnościami,
- rolników i ich domowników.

Istotnym wyzwaniem jest **utrzymywanie się obszarów trwałej marginalizacji zarówno społecznej i gospodarczej**. Z jednej strony mamy miasta szybko się rozwijające, takie jak Warszawę, Poznań czy Wrocław, z drugiej strony - podregiony przemyski i chełmsko-zamojski, czy nowotarski i etcki. Zróżnicowanie między tymi obszarami powiększa się jeszcze w czasie.

Należy zwrócić uwagę na miasta średnie, w których obserwowany jest regres społeczno-gospodarczy, odpływ ludności do dużych ośrodków, starzenie się społeczeństwa, upadek lokalnego przemysłu.

Przedstawiona przez rząd **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**² bardzo wyraźnie podkreśla potrzebę interwencji publicznej na tego typu obszarach, przy znacznym zaangażowaniu społeczności lokalnych. Szczególnie istotne jest zwiększenie roli ekonomii społecznej na tych obszarach.

Prognoza ludności na lata 2014-2050 wskazuje na pogłębianie się procesu starzenia społeczeństwa. Populacja osób w wieku 65 lat i więcej do końca 2050 będzie wynosiła ponad 11 mln³. Liczba osób w wieku 80 lat i więcej wzrośnie o 2 mln w porównaniu do 2013 r. i do końca 2050 będzie wynosiła 3,5 mln.

Powyższe dane pokazują skalę wyzwań związanych z koniecznością rozwoju rynku produktów i usług dla seniorów.

Warto także zwrócić uwagę na rosnące znaczenie **gospodarki obiegu zamkniętego** jako jednego z istotnych elementów polityk zrównoważonego rozwoju. Ma ona coraz większe znaczenie w politykach miejskich na poziomie europejskim i krajowym.

¹ Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, 2016, Raport. Imigranci z Ukrainy ratunkiem dla polskiej demografii, s. 13

² <https://www.gov.pl/web/inwestycje-rozwoj/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

³ Prognoza ludności na lata 2014-2050, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2014

2. Kondycja i potrzeby sektora ekonomii społecznej

2.1. Podmioty ekonomii społecznej

W 2016 r. sektor ekonomii społecznej tworzyło 90,9 tys. organizacji pozarządowych (obywatelskich) i 1,5 tys. aktywnych spółdzielni, wśród których większość – 60% – stanowiły spółdzielnie socjalne⁴. Dodatkowo do zbiorowości tej należy zaliczyć około 0,1 tys. spółek non-profit.

W spółdzielczym segmencie ekonomii społecznej, spółdzielnie socjalne, pracy oraz inwalidów i niewidomych w 2017 r. zatrudniały ponad 33,5 tys. osób na podstawie stosunku pracy oraz ok. 2,4 tys. na podstawie umów cywilnoprawnych jako głównej formie zatrudnienia.

Ogółem w 2017 r. w spółdzielniach pracowało 11,9 tys. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym ponad 1/3 to osoby zagrożone na rynku pracy (w spółdzielniach socjalnych to blisko 50% osób). Zmniejsza się zbiorowość spółdzielni inwalidów i niewidomych. Od 2009 do 2017 r. ich liczba zmniejszyła się o 120 podmiotów.

Atutem sektora ekonomii społecznej, jest jego **udział w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej**⁵. Około 20% placówek świadczących w 2016 r. usługi społeczne w takich dziedzinach jak: pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem, integracja społeczno-zawodowa, ochrona zdrowia, edukacja, kultura i sport prowadzona była przez podmioty sektora ekonomii społecznej (24,2 tys.).

Podmioty świadczące usługi społeczne miały w 2016 r. łącznie 12,2 mln odbiorców, którzy przynajmniej dwa razy w roku skorzystali z ich działalności, w tym 7,6 mln osób korzystało wyłącznie z oferty podmiotów dostarczających niezinstytucjonalizowane usługi społeczne.

Wyzwaniem jest brak bardziej trwałych powiązań, zwłaszcza w zakresie stabilnego realizowania zadań publicznych lub prowadzenia działalności w ramach przedsiębiorczości społecznej.

2.2. Przedsiębiorstwa społeczne

Szacujemy, że kryteria przedsiębiorstwa społecznego spełnia ok. 1500-1600 podmiotów (uwzględniając spółdzielnie socjalne). Według listy prowadzonej przez MRPIPS do kwietnia 2019 r. zarejestrowano zaledwie 1020 przedsiębiorstw społecznych⁶. Należy jednak pamiętać, że zarejestrowanie się nie daje realnych uprawnień związanych ze statusem przedsiębiorstwa.

⁴ Spółdzielnie jako podmioty ekonomii społecznej w 2017 r. GUS, Warszawa, marzec 2019 r. Według Krajowego Rejestru Sądowego w lutym 2019 r. zarejestrowanych było ponad 1840 spółdzielni socjalnych, podczas gdy w badaniach GUS za 2016 r. operat do badania stanowiło 1400 spółdzielni socjalnych (zarejestrowane w REGON z wykluczeniem jednostek z zawieszoną działalnością, w stanie likwidacji lub z zakończoną działalnością).

⁵ Rola sektora non-profit w dostarczaniu usług społecznych w latach 2014-2016, GUS, Warszawa 2018

⁶ Dane Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej MRPIPS

Zarejestrowane PS stanowią od 1,5 do 2% ogółu podmiotów ekonomii społecznej. Należy rozważyć, czy należałoby dążyć do zwiększenia liczby przedsiębiorstw społecznych. Wymagałoby to uelastycznienia definicji w kontekście zatrudnieniowym lub poszerzenie wsparcia na podmioty realizujące działania i usługi istotne z punktu widzenia oczekiwań społecznych, np. usługi społeczne użyteczności publicznej.

Jak wynika z badania potrzeb przedsiębiorstw społecznych, ich główne potrzeby koncentrują się wokół:

- Kapitału, szczególnie na zakupy związane z rozwojem i inwestycjami: stworzenie nowych miejsc pracy, zakup wyposażenia, maszyn lub urządzeń itd.
- Doradztwo i szkoleń, w tym szczególnie szkoleń zawodowych, doradztwa związanego z dostępem do kapitału i budowaniem pozycji na rynku. Przy czym podkreślają one znaczenie możliwości wyboru dostawcy usług i elastycznego wyboru OWES, z którym będą współpracować.

Jednym z wyzwań ekonomii społecznej jest wzmacnianie społecznego oddziaływanie przedsiębiorstw społecznych:

- w wymiarze wewnętrznym (w tym szczególnie członkostwo, demokratyczne zarządzanie, reintegracja pracowników i członków),
- zewnętrznym (relacje i oddziaływania PS na otoczenie).

Kolejnym wyzwaniem jest spadek udziału podmiotów o charakterze członkowskim (stowarzyszeń, spółdzielni) zarówno wśród NGO, jak i wśród zarejestrowanych przedsiębiorstw społecznych. Oznacza to spadek członkostwa w tych podmiotach i zmniejszania wspólnotowego wymiaru ekonomii społecznej.

2.3. Przedsiębiorstwa społeczne a wsparcie ze środków europejskich

a) Dominacja dotacji i wsparcia pomostowego, wystandaryzowane co do wysokości i przeznaczenia oraz okresu wsparcia

Dotacja i wsparcie pomostowe dla przedsiębiorstw społecznych jest takim samym narzędziem jak wsparcie oferowane na tworzenie jednoosobowych działalności gospodarczych. Tymczasem formuła działania przedsiębiorstwa społecznego jest trudniejsza. Aż 41% spółdzielców w badaniach GUS⁷, wskazuje na niedostateczne środki finansowe. Widoczna jest też niska innowacyjność wspieranych przedsiębiorstw społecznych.

Brak zróżnicowania wsparcia powoduje, że OWES poszukuje „łatwiejszego klienta” lub „łatwiejszych form prawnych”, w których podstawą jest wyłącznie zatrudnienie, nie zaś relacje właścicielskie lub członkowskie.

Wszystkie wyżej wymienione elementy **jednoznacznie wskazują na potrzebę zróżnicowania instrumentów dotacyjnych**. Niezbędne jest zadbanie o **możliwości zróżnicowania dotacji i wsparcia pomostowego na utworzenie miejsca pracy w zależności od grup osób, do których jest kierowane wsparcie**. Inaczej powinno

⁷ Spółdzielnie socjalne w 2016 r. Informacja sygnałowa, GUS, Warszawa 2018

wyglądać wsparcie dla osób zagrożonych wykluczeniem w najtrudniejszej sytuacji, a inaczej dla osób młodych lub nieaktywnych zawodowo bez dodatkowych obciążeń.

b) **brak środków dla przedsiębiorstw społecznych na inwestycje infrastrukturalne**

Brak wyodrębnionych środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na inwestycje infrastrukturalne w sektorze ekonomii społecznej (jedynie dwa regiony użyły tego instrumentu) spowodował, że w praktyce przedsiębiorstwa społeczne nie mają dostępu do tych środków. Nie są bowiem w stanie konkurować z tradycyjnymi przedsiębiorstwami.

c) **brak środków dla przedsiębiorstw społecznych na inwestycje w rozwój**

Dostępne instrumenty finansowe, w szczególności dotacje i wsparcie pomostowe, są ściśle związane z tworzeniem miejsc pracy. Tymczasem inwestycje nie zawsze i nie od razu muszą generować miejsca pracy. Przedsiębiorstwa społeczne potrzebują wsparcia finansowego na rozwój, np. na poprawę jakości produkcji lub usług, zwiększanie skali produkcji/sprzedaży, wprowadzenie nowych produktów, zdobycie nowych rynków zbytu itd. W takich sytuacjach efekt zatrudnieniowy może być odroczone w czasie.

d) **niewystarczające działania na rzecz podnoszenia kompetencji menadżerskich liderów przedsiębiorstw społecznych**

Niezbędne jest stałe podnoszenie kompetencji kadry PS. Niestety na poziomie regionalnym wsparcie to jest bardzo niejednorodne, zaś na poziomie krajowym realizowany jest jeden projekt o ograniczonym zasięgu (studia MBA). Wsparcie kompetencji musi zostać znacząco poszerzone wraz z podniesieniem jego jakości. Umożliwi to bardziej długofalowy rozwój przedsiębiorstw społecznych opartych o kompetentną kadre menadżerską.

3. Działania wzmacniające podaż produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej

3.1. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

Systemu wsparcia ekonomii społecznej rozwija się od 2008 r. Jest on stale doskonalony, a jego założenia są stale rewidowane. Pomimo tego nadal widoczne są jego ograniczenia:

- OWES są skoncentrowane na przyznawaniu środków na tworzenie miejsc pracy, działają w cyklach dotacyjnych i podporządkowują im wsparcie dla przedsiębiorstw społecznych,
- dzieje się tak, ponieważ dotacje są głównym instrumentem tworzenia miejsc pracy, a właśnie z miejsc pracy rozliczane są OWES,
- presja na tworzenie nowych miejsc pracy i nowych podmiotów może skutkować niską trwałością i słabym przygotowaniem do działania na rynku.
- OWES, funkcjonując w krótkim cyklu projektowym i obawiając się niezrealizowania wskaźników, często zbyt mało czasu poświęcał na przygotowanie przedsiębiorstwa do powstania (przed przyznaniem dotacji),

Przedsiębiorczość społeczna zależy w dużym stopniu od jakości więzi społecznych, zaufania, umiejętnościami współpracy. Dlatego, **oprócz dotacji, ważne są działania tworzące grunt**

pod przedsiębiorczość społeczną. OWES, skupione na wskaźnikach zatrudnieniowych, drugorzędnie traktują animację, czyli budowanie przyjaznego otoczenia oraz partnerstw na rzecz ekonomii społecznej.

Badanie potrzeb przedsiębiorstw społecznych pokazuje, że przedsiębiorstwa społeczne chciałyby większej swobody w wyborze usługodawcy, możliwości uzyskiwania pomocy od doradców funkcjonujących na rynku. Bardzo zainteresowane są bonem na usługę. Co więcej, 63% przedsiębiorców deklaruje gotowość do płacenia lub współpłacenia za usługi doradcze i szkoleniowe, przy czym 54% wskazuje, że byłaby gotowa dopłacać w niewielkiej części.

Należy więc zmieniać formułę wsparcia. Przechodzić do systemu popytowego, w którym OWES jest raczej organizatorem wsparcia lub wręcz tylko płatnikiem.

3.2. Instrumenty zwrotne

Pozytywnie należy ocenić rozbudowę instrumentu pożyczkowego i innych instrumentów zwrotnych dla przedsiębiorstw społecznych.

W badaniu ewaluacyjnym pilotażu pożyczek (prowadzonym w PO KL), prawie 100% badanych oceniło pozytywnie pożyczkę, jej parametry i dopasowanie do potrzeb. Skala wykorzystania tego instrumentu, jak również osiągnięte efekty, przerosły początkowe założenia. Blisko 75% odbiorców wskazało na pozytywne efekty społeczne, 86% PES deklaruje, że pożyczki przyczyniły się do wzrostu ich dochodu, a 63% deklaruje, że pożyczki przyczyniły się do wzrostu zatrudnienia⁸.

Dlatego pozytywnie należy ocenić rozwijanie kolejnych instrumentów zwrotnych:

- poszerzenie oferty pożyczek,
- wprowadzanie i testowanie nowych instrumentów: poręczenia i reporeczenia, social venture capital, Social Investment Bonds etc.

Powyższe działania służą stopniowemu rozbudowywaniu i wzmocnianiu ekosystemu instrumentów finansowych dla podmiotów ekonomii społecznej. Działania te powinny być kontynuowane w kolejnym okresie programowania.

Równocześnie widoczne jest zapotrzebowanie na dodatkowe instrumenty finansowe. Uczestnicy Forum Spółdzielni Socjalnych w 2018 r. zwracali uwagę na brak pożyczek obrotowych, a także potrzebę zwiększenia elastyczności pożyczek, np. zdecydowane wydłużenie okresu na jaki są udzielane, nawet do 20 lat.

Zaletą instrumentów zwrotnych jest to, że środki wracają i mogą być wykorzystane ponownie. Dlatego też w nowej perspektywie będą dostępne również środki ze zwrotów pożyczek udzielanych w obecnym i poprzednim okresie. Należy dokładnie przemyśleć, jakie instrumenty mają finansować środki EFS, a jakie środki pochodzące ze zwrotów.

⁸ I. Grabowska, T. Klimczak, K. Soltan-Kościelecka, A. Miller, I. Wolińska, Raport końcowy z badania „Ewaluacja systemu pożyczkowego”, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, grudzień 2017 r.

3.3. Wspieranie wymiany doświadczeń i kompetencji

Dotychczas w Polsce podejmowane były różnego rodzaju inicjatywy służące budowaniu współpracy pomiędzy PES. Np. spotkania branżowe spółdzielni socjalnych, organizowane w projekcie „W sieci dobrych połączeń”⁹.

Pomimo wsparcia oferowanego przez OWES i ROPS oraz wsparcia z poziomu krajowego, brakuje instrumentów wspierających różne formy współpracy PES, w tym również form członkowskich. W szczególności:

- **brak jest mechanizmów dzielenia się wiedzą i doświadczeniami między przedsiębiorstwami społecznymi** (innych niż wizyty studyjne), w tym brak sieci kooperacji (także branżowych) i innych mechanizmów wzajemnościowych,
- **brak jest współpracy między przedsiębiorstwami społecznymi**, która pozwoliłaby osiągać efekt skali i poprawiać ich konkurencyjność (np. sieci franczyzowe, konsorcja, klastry, sieci branżowe).

4. Działania wzmacniające popyt na produkty i usługi podmiotów ekonomii społecznej

4.1. Rozpoznawalność ekonomii społecznej

Nadal mamy do czynienia z niską rozpoznawalnością ekonomii społecznej w świadomości społecznej. Działania w zakresie promocji ekonomii społecznej są rozproszone. Brakuje ogólnopolskiej koncepcji promocji i kampanii promujących ekonomię społeczną, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Również edukacja dzieci i młodzieży w zbyt małym stopniu wspiera rozpoznawalność marki. Ale też w zbyt małym stopniu wzmacnia kompetencje kooperatywne. Działania związane z edukacją, realizowane niezależnie przez poszczególne ROPS, są rozproszone i punktowe. Dlatego ich wpływ jest niewielki.

4.2. Rynek zbytu dla ekonomii społecznej

Popyt na dobra i usługi przedsiębiorstw społecznych jest nadal zbyt słaby. Samorządy w niewystarczającym stopniu kupują od przedsiębiorstw społecznych, stosując społeczne aspekty zamówień publicznych¹⁰. Zaledwie 3,7% samorządów w Polsce stosowało klauzule zastrzeżone dla podmiotów, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych. Zaledwie 1,4% samorządów stosowało klauzulę zastrzeżoną dla spółdzielni socjalnych¹¹.

⁹ „System wzmacniania potencjału i kompetencji sektora spółdzielczości socjalnej oraz stworzenie sieci współpracy z instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji” realizowany w okresie 2013-2015.

¹⁰ Raport z badania dotyczącego zamówień publicznych z zastosowaniem klauzul społecznych realizowanych przez gminy/ miasta/ powiaty województwa mazowieckiego w 2017 roku, MCPS, Warszawa 2018

¹¹ Działalność jednostek samorządu terytorialnego związana z rozwojem ekonomii społecznej i budżetów obywatelskich w 2017, GUS, notatka grudzień 2018

Samorządy również w niewielkim stopniu stosują zlecenie realizacji zadań publicznych w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Dotyczy to szczególnie obszarów wspierania osób z niepełnosprawnością oraz pomocy społecznej.

Aby poprawić sytuację, należy silniej zaangażować w promowanie zakupów społecznych przez samorząd:

- organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego,
- instytucje kontrolne samorządu (Regionalne Izby Obrachunkowe, Najwyższa Izba Kontroli).

W nowej perspektywie należy również wzmocnić wykorzystanie EFS jako instrumentu promującego ekonomię społeczną w realizacji usług społecznych, czy też aktywnego włączenia. Wymaga to jednak wypracowania rozwiązań, które będą akceptowane i wspierane przez IZ.

Wyzwaniem pozostaje współpraca biznesu z przedsiębiorstwami społecznymi. Choć jest duża zgodność, że jest to ważne dla zwiększania popytu na dobra i usługi przedsiębiorstw społecznych, to skala jest nadal zbyt mała. Według badań GUS blisko 1/3 podmiotów ekonomii społecznej współpracuje z biznesem, ale zaledwie w 5,7% przypadkach stało się to z inicjatywy biznesu. Tylko w 1,6% przypadków miała miejsce współpraca w charakterze wspólnie prowadzonej działalności gospodarczej¹². **Wyzwaniem pozostaje zatem zachęcenie biznesu do bycia partnerem ekonomii społecznej.**

5. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie krajowym i regionalnym

Ekonomia społeczna jest relatywnie nowym zadaniem dla administracji publicznej, ale jej pozycja w politykach publicznych rośnie. Prowadzone są działania na kilku poziomach:

Programowym:

- przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, co ułatwiło programowanie i koordynację środków EFS na okres 2014-2020 (w ramach 17 programów operacyjnych); pozwolił też zapewnić spójność między polityką publiczną a jej finansowaniem ze środków europejskich,
- przyjęcie 16 regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej.

W okresie 2014-2020 pozytywne było wskazanie KPRES jako warunku ex-ante w ramach Celu Tematycznego 9. W nowej perspektywie należy większą uwagę poświęcić monitorowaniu i ewaluacji jego postępu. Dotychczasowe mechanizmy monitorowania są niewystarczające. Szczególnie w zakresie spójności działań krajowych i europejskich oraz równomiernego i adekwatnego angażowania środków finansowych.

Instytucjonalnym:

¹² Współpraca organizacji non-profit z innymi podmiotami w 2017 r., GUS, grudzień 2018

- Powołanie odrębnego departamentu w ramach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, który odpowiada za obszar ekonomii społecznej.
- Zwiększenie roli Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie koordynacji ekonomii społecznej. Zarówno na poziomie legislacyjnym (ustawa o pomocy społecznej) i operacyjnym (projekty z zakresu koordynacji ekonomii społecznej). Nadal jednak trwają procesy budowania potencjału instytucjonalnego tych podmiotów.
- stworzenie mechanizmów partycypacyjnego zarządzania ekonomią społeczną. Funkcjonuje Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz 16 Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Pomimo postępu istnieje szereg wyzwań. **Najistotniejszym jest brak regulacji prawnych**, określających ramy regulacyjne, organizacyjne, finansowe i określających rolę ekonomii społecznej w politykach publicznych.

Należy zatem dążyć do wprowadzenia regulacji prawnych, określające zadania poszczególnych aktorów w polityce rozwoju ekonomii społecznej.

Nadal potrzebne jest wzmocnianie i rozwijanie wiedzy na temat ekonomii społecznej. W szczególności wiedzy o potrzebach przedsiębiorstw społecznych oraz oceny jakości polityki publicznej w zakresie ekonomii społecznej.

Rola Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej powinna być wzmocniona, tak aby w większym stopniu stanowił on mechanizm koordynacji działań na poziomie krajowym i regionalnym, a także miał większy wpływ na kierunki wydatkowania funduszy. Podobnie powinno nastąpić w przypadku programów regionalnych rozwoju ekonomii społecznej.

Pomimo dość intensywnych działań na poziomie regionalnym mamy do czynienia z ciągłym marginalizowaniem sfery społecznej w działaniach samorządu województwa, co przekłada się na wciąż słabą pozycję Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej jako koordynatorów polityki społecznej w województwie. Wzmocnienie roli ROPS wymaga zmian prawnych, organizacyjnych i finansowych. Niezbędne jest również umocowanie roli ROPS w zakresie koordynacji usług społecznych i regionalnego procesu deinstytucjonalizacji.

6. Potrzeba innowacyjności i elastyczności

Przedsiębiorczość społeczna, łącząc aspekty biznesowe i społeczne, stanowi **innowacyjną formę działania**. Silnie bazuje na zasobach lokalnych oraz potrzebach i potencjale osób. Dotyka również sfer, które omijane są przez tradycyjny biznes, gdzie zysk ekonomiczny nie jest duży, ale ich społeczne znaczenie jest olbrzymie.

Przedsiębiorczość społeczna, by odpowiadać na potrzeby wspólnot samorządowych, musi mieć przestrzeń do budowania i rozwijania nowych pomysłów. **Tymczasem w EFS jest mnóstwo ograniczeń**. Wszystko jest szczegółowo określone (grupy docelowe, wskaźniki, demarkacje między celami tematycznymi itp.). A likwidowanie tych ograniczeń jest albo niemożliwe, albo zajmuje bardzo dużo czasu. EFS nie dopuszcza też możliwości niepowodzenia w realizacji przedsięwzięć inkubowanych przez OWES.

W efekcie ekonomii społecznej trudno jest się rozwijać, ze względu na ograniczenia obowiązujące w EFS. Osoba staje się przedmiotem, a nie podmiotem interwencji. Z pola

widzenia ginie główny sens wsparcia - pomoc człowiekowi. Niezbędne jest więc szukanie przestrzeni na zwiększenie innowacyjności i elastyczności podejścia do rozwoju ekonomii społecznej w programach EFS.

II. Cele wsparcia ekonomii społecznej ze środków

Interwencja Funduszy Europejskich powinna koncentrować się na realizacji dwóch celów:

CEL 1
**Zwiększenie potencjału
ekonomicznego i
oddziaływania społecznego
podmiotów ekonomii
społecznej i solidarnej**

CEL 2
**Zwiększenie roli ekonomii
społecznej i solidarnej w
polityce rozwoju społecznego i
świadomości obywateli**

Cel 1. jest skupiony na oddziaływaniu na podmioty ekonomii społecznej i solidarnej, w szczególności na przedsiębiorstwa społeczne.

Interwencja Funduszy Europejskich powinna koncentrować się przede wszystkim na wzmacnianiu kondycji ekonomicznej przedsiębiorstw społecznych, co ma pomóc w utrzymaniu ich stabilności, stymulowaniu rozwoju, poprawie ich potencjału zatrudnieniowego.

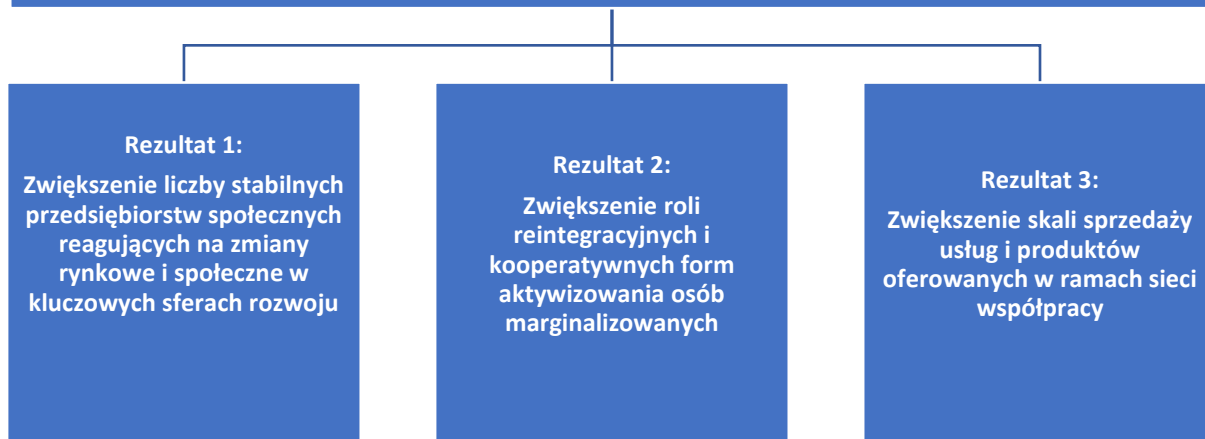
Silniejszy akcent powinien zostać położony na zwiększenie społecznego oddziaływania przedsiębiorstw społecznych. W szczególności poprzez inwestycje w przedsiębiorstwa społeczne w branżach istotnych z punktu widzenia wyzwań demograficznych i zrównoważonego rozwoju oraz działające na terytoriach doświadczających różnorodnych problemów rozwojowych.

Cel 2. To oddziaływanie na potencjalnych klientów sektora ekonomii społecznej, czyli na podmioty sektora publicznego i prywatnego (biznes) oraz na klientów indywidualnych. Fundusze Europejskie powinny wspierać działania podnoszące świadomość tych podmiotów i osób nt. możliwości społecznie odpowiedzialnych zakupów i współpracy z sektorem ekonomii społecznej oraz działania o charakterze edukacyjnym uczące jak to robić. Tworzenie środowiska przyjaznego ekonomii społecznej obejmuje także wsparcie działań koordynacyjnych na poziomie krajowym i regionalnym.

1. Cel 1. Zwiększenie potencjału ekonomicznego i oddziaływania społecznego podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej

Cel 1. interwencji Funduszy Europejskich powinien być skoncentrowany na osiągnięciu trzech rezultatów:

Cel 1: Zwiększenie potencjału ekonomicznego i oddziaływania społecznego podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej

Rezultat 1: Zwiększenie liczby stabilnych przedsiębiorstw społecznych reagujących na zmiany rynkowe i społeczne w kluczowych sferach rozwoju

Istotą tego rezultatu - stanowiącego najpoważniejszy element zaplanowanych działań – jest nie tylko zwiększenie liczby przedsiębiorstw społecznych, lecz także poprawa kondycji już istniejących, zwiększenie skali ich działania (rozumianej jako wolumen sprzedaży i skala obrotów) oraz zdolności do adaptacji do zmieniających warunków.

Do kogo kierowane jest wsparcie

Bezpośrednie wsparcie na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych powinno dotyczyć w pierwszej kolejności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Grupa ta musi być na nowo zdefiniowana, adekwatnie do obecnej sytuacji.

Dlatego też należałoby zróżnicować kategorie osób, do których adresowane są działania na:

1) osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których skierowany jest szczególnie komponent reintegracyjny, oraz

2) osób marginalizowanych, wśród których są osoby nieaktywne zawodowo.

Ponadto wsparcie dotyczyć powinno nowych kategorii osób:

- nieaktywnych zawodowo,
- części pracujących (pracujących w oparciu o niepewne umowy, zatrudnienie pulsacyjne, ubogich pracujących, zagrożonych zwolnieniem).

Ekonomia społeczna może być jednym z modeli docierania do tych osób.

Należy rozważyć otwarcie EFS także na grupy osób niezagrożonych wykluczeniem społecznym, którym bliskie są wartości sektora ekonomii społecznej.

EFS powinien także silniej wspierać rozwój przedsiębiorczości społecznej na obszarach marginalizowanych, w szczególności na obszarach rewitalizowanych, w miastach średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na innych obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją, wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030¹³.

W większym stopniu Fundusze Europejskie powinny być kierowane do wybranych dziedzin, kluczowych ze względu na wyzwania demograficzne, zdrowotne czy związane z potrzebami rodzin, czyli:

- usługi społeczne,
- usługi odpowiadające na wyzwania demograficzne,
- inne działania wspierające proces deinstytucjonalizacji.
- gospodarka obiegu zamkniętego,
- skrócenie łańcucha dostaw,
- turystyka społeczna.

Preferencja dla tych dziedzin nie wyklucza wspierania PES – w szczególności PS – działających w innych obszarach dostarczających korzyści społecznych.

Definicja przedsiębiorstwa społecznego

Cechami konstytuującymi przedsiębiorstwa społecznego są:

- prowadzenie stałej działalności gospodarczej lub odpłatnej pożytku publicznego i zatrudnianie w związku z tym pracowników;
- nieprywatyzowanie zysku lub nadwyżki bilansowej;
- współwłasność pracowników lub co najmniej pracownicze współdecydowanie lub włączanie pracowników w proces decyzyjny przedsiębiorstwa społecznego;
- społeczne oddziaływanie na rzecz społeczności lokalnej.

Jednak w celu bardziej precyzyjnego i adekwatnego adresowania interwencji proponujemy rewizję podejścia do definiowania przedsiębiorstwa społecznego i wyodrębnienie **dwóch typów przedsiębiorstw społecznych**:

- **Przedsiębiorstwo społeczne typu A** - realizujące funkcję zatrudnieniową i włączającą osoby zagrożone wykluczeniem społecznym; zatrudniające co najmniej 3 osoby, w tym co najmniej 30% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- **Przedsiębiorstwo społeczne typu B** - realizujące funkcję dostawcy usług społecznych, świadczące usługi społeczne, przy jednoczesnym realizowaniu usług społecznych przez okres co najmniej 24 miesiące (w przypadku nowotworzonych przedsiębiorstw społecznych wymagany minimalny okres działania będzie deklaracyjny).

¹³ Do rozważenia jest również rozszerzenie tych obszarów na tereny wiejskie, o których mowa w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Zakłada się, że część przedsiębiorstw społecznych będzie przedsiębiorstwami łączącymi te dwie funkcje, co oznacza konieczność spełnienia jednocześnie warunków określonych dla obu typów przedsiębiorstw.

Jak wspierać

Wsparcie bezzwrotne dla przedsiębiorstw społecznych musi zostać zróżnicowane w zależności od grupy wsparcia, okresu funkcjonowania przedsiębiorstwa,

Proponujemy wyodrębnić dwa zasadnicze instrumenty dotacyjne:

- dotacje na utworzenie miejsc pracy,
- dotacje na zwiększenie konkurencyjności i wzmocnienie realizacji celów społecznych.

Dotacja na utworzenie miejsc pracy: należy zróżnicować jej wysokość ze względu na udział grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem, miejsce prowadzonej działalności, preferowany rodzaj działalności.

Dotacja na zwiększenie potencjału przedsiębiorstwa społecznego w zakresie realizacji usług społecznych, jego konkurencyjności i wzmocnienie realizacji celów społecznych.

Cechy dotacji:

- powinny prowadzić do utworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, lecz mogłyby powstać rok lub dwa lata po otrzymaniu dotacji,
- współfinansowanie publiczne do 50% ponoszonych kosztów,
- współfinansowanie prywatne zmniejszałoby się w zależności od grupy docelowej, obszaru działania, rodzaju działania, stopnia innowacyjności przedsięwzięcia.

Należy nadal **wzmacniać i rozwijać instrumenty zwrotne**, co powinno obejmować:

- zróżnicowanie oferty pożyczkowej.
- wprowadzenie pożyczki, która byłaby w dużej części (np. do 50%) umarzana po uzyskaniu wymiernych korzyści społecznych,
- środki na startupy technologiczno-społeczne,
- ułatwienie dostępu do środków obrotowych oraz dostępu do kapitału długoterminowego,
- upowszechnienie instrumentów kapitałowych i quasi kapitałowych,
- wzmacnianie form wzajemnościowych,
- testowanie nowych instrumentów zwrotnych (typu Social Impact Bonds itp.).

Inne działania służące wzmocnieniu dostępu do kapitału:

- zwiększenie udziału Funduszu Pracy i PFRON.

- stworzenie instrumentu dotacyjno-pożyczkowego na wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw społecznych, finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Wzmacnianie usług doradczych, finansowych i szkoleniowych.

- Podstawowym celem jest zapewnienie ciągłości świadczenia usług (ograniczenie uzależnienia wsparcia od cyklu projektów). Można osiągnąć to na trzy sposoby.
 - system konkursowy „na zakładkę”, czyli kolejne konkursy powinny być rozstrzygane jeszcze w trakcie realizacji poprzednich projektów.
 - wybór realizatora na cały okres programowania (umowa ramowa) z dwuletnimi wnioskami o dofinansowanie.
 - wydzielenie systemu finansowania dotacji i wsparcia pomostowego do instytucji publicznej lub budowanie partnerstwa publiczno-społecznego (samorządu województwa i organizacji obywatelskich).
- Należy wzmocnić wsparcie biznesowe dla istniejących przedsiębiorstw społecznych:
 - poprawa efektywności kosztowej: komponenty niefinansowe nie powinny stanowić więcej niż ok. 40% ogółu wydatków na realizację działań,
 - wsparcie dla istniejących przedsiębiorstw społecznych realizowane byłoby na zasadach konkurencyjnych, bez zachowania zasady subregionalizacji, przy jednoczesnym silniejszym zintegrowaniu usług biznesowych z możliwościami dostępnymi w ramach Bazy Usług Rozwojowych i systemu popytowego dla przedsiębiorstw.
 - zmniejszenie liczby OWES w każdym regionie: od 1 do 3 ośrodków, pełniących przede wszystkim funkcje inkubatorów przedsiębiorstw społecznych, przygotowujących do działalności i wspierających start-upy maksymalnie w pierwszych 24 miesiącach ich działania.
 - wyłonienie na poziomie krajowym kilku wyspecjalizowanych podmiotów, które udzielałyby wsparcia specjalistycznego istniejącym przedsiębiorstwom społecznym, dopasowanego do formy własności lub tematycznie czy branżowo (np. usługi społeczne, gastronomia):
 - będące jednym z operatorów Bazy Usług Rozwojowych
 - wspierające również sieci (rezultat 3)
 - pobudzające biznes do współpracy z PES (cel 2, rezultat 1).
- reforma działań animacyjnych: skoncentrowanie działań OWES na
 - współpracy z lokalnymi podmiotami pracującymi w środowiskach, które potencjalnie mogą utworzyć przedsiębiorstwa społeczne lub znaleźć w nich zatrudnienie (jednostki reintegracyjne, organizacje obywatelskie, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje pomocy społecznej),
 - poszukiwaniu osób nieaktywnych zawodowo, które nie są objęte działaniami instytucji publicznych. Działania te mogłyby być wspierane mikrograntami

funkcjonującymi już od lat w ramach działań krajowych, mającymi na celu pobudzenie aktywności lokalnej.

Konieczne jest zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia. Nadal niezbędne są inwestycje EFS w kadry OWES, przede wszystkim w formule doradztwa i współpracy między ośrodkami. Finansowanie powinno dotyczyć także doskonalenia systemu akredytacji i jego wdrażania, rozwijając okresowe ewaluacje procesu i standardów akredytacji oraz podnoszenia kompetencji kadr odpowiedzialnych za system akredytacji.

Rezultat 2: Zwiększenie roli reintegracyjnych i kooperatywnych form aktywizowania osób marginalizowanych

Rezultat powinien prowadzić do stopniowego zwiększenia udziału osób reintegrowanych wśród pracowników przedsiębiorstw społecznych i podmiotach ekonomii społecznej.

Istotną tego rezultatu jest **oddziaływanie na osoby trudniej zatrudnialne**. Chodzi przede wszystkim o uczestników jednostek reintegracyjnych i pracowników przedsiębiorstw społecznych koncentrujących się na reintegracji.

Zakłada się tu trzy elementy:

- **ułatwienie zatrudnienia w PES i PS** dla uczestników warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), centrów integracji społecznej (CIS) i klubów integracji społecznej (KIS) oraz pracowników zakładów aktywności zawodowej (ZAZ), a także podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej, które zobowiążą się do prowadzenia procesu reintegracyjnego.
Wymagać to będzie:
 - zdefiniowania podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej (w tym jednostek reintegracyjnych) prowadzących programy reintegracji,
 - określenie minimalnych wymogów procesu reintegracyjnego,
 - inwestycje w tworzenie nowych jednostek reintegracyjnych, z uwzględnieniem koncentracji na tych obszarach, na których dostęp do ich usług jest niewystarczający,
 - wspieranie procesu standaryzacji, służącego podnoszeniu jakości usług,
 - wdrożenia nowych instrumentów, jak np. umożliwienie osobom, które chcą rozpocząć pracę w przedsiębiorstwie społecznym, a nie są do tego przygotowane, stażu w przedsiębiorstwie społecznym, połączonym z integracją społeczną i zawodową, usługi zatrudnienia wspomaganego.
- **wsparcia procesu reintegracji w przedsiębiorstwach społecznych** – poprzez usługi i dotacje dla przedsiębiorstw społecznych, wspierające i doskonalące proces reintegracyjny, zapewniając podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników celem utrzymania i wzrostu zatrudnienia. Ponadto przewiduje się:
 - premię reintegracyjną dla przedsiębiorstwa społecznego w trakcie realizacji działań dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

- premia integracyjna dla osób w przedsiębiorstwach społecznych, które realizują zamówienie w ramach społecznie odpowiedzialnych zamówień.
- Wzmocnienie udziału osób w najtrudniejszej sytuacji w zarządzaniu przedsiębiorstwem społecznym. Działania te powinny być wspierane poprzez system usług oraz dotacji.
- **wspieranie inicjatyw członkowskich (stowarzyszenia, spółdzielnie, kooperatywy) angażujących grupy mieszkańców na obszarach marginalizowanych i tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze:**
 - np. poprzez mikrodotacji na podjęcie inicjatyw rozwojowych,
 - działania animacyjne i organizowanie społeczności lokalnej, kierowane zwłaszcza do osób nieaktywnych zawodowo,
 - działania te powinny być finansowane ze środków na aktywną integrację i nie powinny być obwarowane wskaźnikami efektywności zatrudnieniowej.

Rezultat 3: Zwiększenie skali sprzedaży usług i produktów oferowanych w ramach sieci współpracy

W ramach EFS wsparcie powinno wzmocniać powiązania sieciowe między podmiotami ekonomii społecznej i solidarnej oraz sieci z udziałem tych podmiotów. Wzmocniane powinny być zarówno sieci o celach biznesowych, jak i te, które dążą do wzajemnego uczenia się, podnoszenia kompetencji oraz jakości produktów i usług, wdrażania nowych rozwiązań. Przewiduje się pięć obszarów wsparcia.

- **Zwiększenie wsparcia dla oddolnych inicjatyw sieciowych podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej** (służące wzmocnieniu ich pozycji rynkowej). Wsparcie będzie świadczone na poziomie krajowym dla dwóch typów odbiorców:
 - podmiotów, które z własnej inicjatywy chcą budować sieć, jednak potrzebują wsparcia doradczego lub finansowego dla utworzenia lub działania sieci,
 - już działających sieci na konkretne przedsięwzięcia wspierające rozwój sieci.
- **Tworzenie przestrzeni do sieciowania się na poziomie regionalnym i krajowym**, umożliwiając podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej wzajemne uczenie się i wymianę doświadczeń, stanowiąc płaszczyznę podnoszenia jakości działania tych podmiotów. Wspieranie tego typu sieci będzie zadaniem ROPS.

Dla obu typów kluczowe znaczenie będzie miał **oddolny charakter tych działań** (finansowanie inicjatyw, które już wykazały się jakąś aktywnością).

- **Wspieranie organizacji zrzeszających podmioty ekonomii społecznej i solidarnej**, w tym przedsiębiorstwa społeczne, organizujących wsparcie wzajemne i rzecznicstwo na ich rzecz.
- **Wspieranie udziału przedsiębiorstw społecznych w różnych targach** o charakterze biznesowym, co służyć powinno wzmocnieniu powiązań z biznesem.
- **Zorganizowanie międzyregionalnej szkoły menadżerów ekonomii społecznej**, której celem byłoby z jednej strony podnoszenie kompetencji społeczno-biznesowych, z drugiej budowanie sieci wymiany doświadczeń między liderami podmiotów i przedsiębiorstw.

Proponowane wskaźniki i instrumenty dla poszczególnych rezultatów zaproponowano w tabeli poniżej:

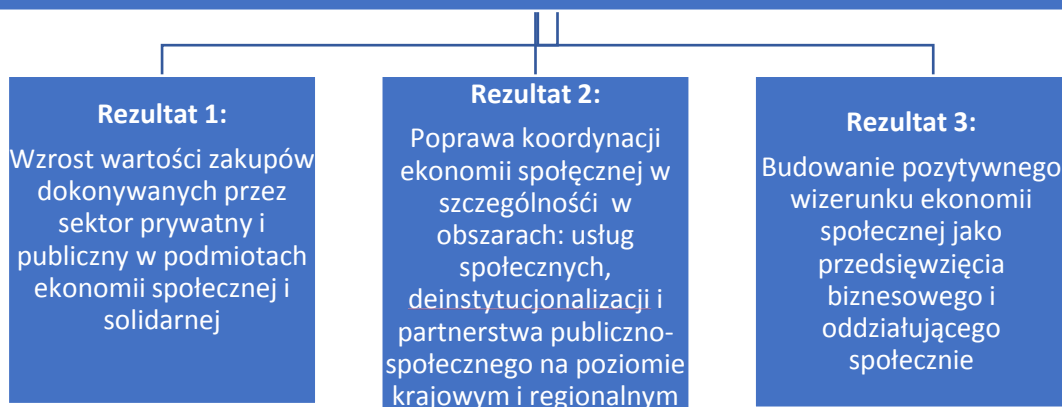
Cel 1: Zwiększenie potencjału ekonomicznego i oddziaływania społecznego podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej		
Rezultaty	Wskaźniki	Przykładowe Instrumenty
zwiększenie liczby stabilnych przedsiębiorstw społecznych reagujących na zmiany rynkowe i społeczne w kluczowych sferach rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> Liczba utworzonych miejsc pracy; Liczba utworzonych przedsiębiorstw społecznych, działających dłużej niż 24 miesiące/30 miesięcy; Liczba wspartych PS, które skorzystały z pożyczki lub innego instrumentu finansowego Liczba PS, które startowały w postępowaniach o zamówienia publiczne prowadzonych przez jednostki publiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> Dotacje na miejsca pracy Dotacje na zwiększenie konkurencyjności Pożyczki obrotowe i inwestycyjne, poręczenia, inne instrumenty; Usługi wsparcia – doradztwo przy tworzeniu i funkcjonowaniu przedsiębiorstw społecznych;
Zwiększenie roli reintegracyjnych i kooperatywnych form aktywizowania osób marginalizowanych	<ul style="list-style-type: none"> Odsetek /liczba/liczba osób CIS, KIS, WTZ, ZAZ objętych wsparciem; Odsetek spółdzielni realizujących programy reintegracyjne; Liczba inicjatyw kooperatywnych wspartych w działaniu; 	<ul style="list-style-type: none"> Dotacje (premie reintegracyjne) dla podmiotów reintegracyjnych doskonalących reintegrację zawodową i społeczną umożliwiającą wyjście z instytucji; Usługi i dotacje dla spółdzielni socjalnych oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych doskonalące proces reintegracyjny zapewniając podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracowników celem utrzymania i wzrostu zatrudnienia; Dotacje rozwojowe na inicjatywy kooperatywne (stowarzyszeniowe, spółdzielcze)

		<p>w społecznościach na obszarach rewitalizowanych, obszarach miast średnich tracących funkcje społeczne i gospodarcze lub obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją (obszary określone KSRR);</p>
<p>Zwiększenie skali sprzedaży usług i produktów oferowanych w ramach sieci współpracy podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba sieci współpracy PES; • Liczba przeszkolonych menadżerów PES; 	<ul style="list-style-type: none"> • Dotacje na wsparcie konkretnych działań sieci i inicjatyw konsorcjów; • Usługi wsparcia; • Fundusz franczyzowy • Wspieranie organizowania sieci; • Finansowanie udziału przedsiębiorstw społecznych w targach i wystawach branżowych i regionalnych o charakterze biznesowym; • Ustawiczne szkolenie menadżerów PES;

2. Cel 2. Zwiększenie roli ekonomii społecznej i solidarnej w polityce rozwoju społecznego i świadomości obywateli

W ramach celu drugiego interwencja Funduszy Europejskich będzie się koncentrować na trzech rezultatach:

Cel 2. Zwiększenie roli ekonomii społecznej i solidarnej w polityce rozwoju społecznego i świadomości obywateli

W ramach tego celu Fundusze Europejskie będą oddziaływać na otoczenie podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej, przede wszystkim na potencjalnych klientów z sektora publicznego i prywatnego.

Rezultat 1: Wzrost wartości zakupów dokonywanych przez sektor prywatny i publiczny w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej

W ramach tego rezultatu Fundusze Europejskie powinny oddziaływać na podmioty publiczne i prywatne po to, aby w sposób świadomy i systematyczny kupowali oni produkty i usługi oferowane przez sektor ekonomii społecznej.

Sektor publiczny

Interwencja EFS powinna koncentrować się na wyposażeniu sektora publicznego w wiedzę i kompetencje niezbędne do współpracy. Współpraca ta powinna opierać się na udziale podmiotów ekonomii społecznej w planowaniu, realizacji i monitorowaniu lokalnych polityk publicznych w obszarze społecznym.

Szczególnie istotne jest włączenie podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w tworzenie dokumentów strategicznych związanych z rozwojem lokalnym. A także w planowaniu sposobów realizacji zaplanowanych działań (planowanie operacyjne).

Środki europejskie należy wykorzystać do stymulowania i tworzenia przestrzeni do tego rodzaju współdziałania, a także do wyposażania samorządów i podmiotów ekonomii społecznej w niezbędne do tego kompetencje. Np. poprzez doradztwo dla samorządów (np. w formie help desk) i zachęty finansowe.

EFS powinien także koncentrować się na upowszechnianiu w ramach sektora publicznego możliwości jak najszerszego włączania podmiotów ekonomii społecznej w realizację zadań użyteczności publicznej, poprzez:

- edukację tego sektora na temat trybów zlecenia i kupowania, wzmacniającego stabilność i rozwój podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej,
- zachęcanie sektora publicznego do wieloletnich form współpracy (np. kilkuletnie kontrakty), co daje gwarancję stabilności finansowania oraz pozwala lepiej realizować działania z korzyścią dla lokalnych społeczności.

Sektor prywatny

Ważne jest przekonanie biznesu, że PES i PS mogą być wiarygodnym partnerem biznesowym. Działania EFS powinny skupiać się na:

- upowszechnianiu w środowisku biznesowym korzyści związanych ze współpracą z sektorem ekonomii społecznej,
- tworzeniu warunków do wzajemnego spotkania obydwu środowisk i budowania współpracy.

Działania w tym zakresie powinny być realizowane z poziomu krajowego, przez jednostki realizujące wsparcie biznesowe dla przedsiębiorstw społecznych.

Rezultat 2 : Poprawa koordynacji ekonomii społecznej w szczególności w obszarach usług społecznych, deinstytucjonalizacji i partnerstwa publiczno-społecznego na poziomie krajowym i regionalnym

Koordynacja ekonomii społecznej będzie wymagała wsparcia ze środków EFS. Wynika to z:

- większego rozproszenia interwencji w ekonomię społeczną pomiędzy różne cele (co wiąże się z zaangażowaniem większej liczby instytucji),
- rosnącej roli ekonomii społecznej w deinstytucjonalizacji usług społecznych,
- potrzeby zapewnienia koordynacji działań pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym oraz pomiędzy różnymi elementami systemu.

Wzmocnienie mechanizmów koordynacji wymaga:

- wspieranie dalszego rozwoju potencjału MRPiPS, szczególnie poprzez zapewnienie wsparcia eksperckiego, rozwiania narzędzi dialogu, wymiany doświadczeń i wiedzy, koordynacji działań pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym,
- zapewnienie odpowiedniej wiedzy o rozwoju sektora ekonomii społecznej – wskazane jest dalsze rozwijanie systemu monitorowania i ewaluacji, z większym naciskiem na rolę poziomu regionalnego,
- wzmocnienie kompetencji ROPS w zakresie koordynacji całego obszaru włączenia społecznego, co powinno obejmować:
 - planowanie strategiczne (współpraca przy strategiach rozwoju województw, koordynacja prac nad regionalnymi programami rozwoju m.in. ekonomii społecznej oraz usług i deinstytucjonalizacji),
 - diagnozowanie i monitorowanie sfery społecznej w województwie,
 - stymulowanie współpracy różnych instytucji wojewódzkich w zakresie koordynacji polityki, w tym w zakresie profilowania interwencji EFS,
 - wspieranie samorządów lokalnych w zakresie programowania i realizacji działań w obszarze włączenia społecznego i ekonomii społecznej,
 - wzmacnianie sieci współpracy podmiotów ekonomii społecznej oraz sieci współpracy z samorządem i biznesem.

Działania koordynacyjne w regionach muszą być wspierane kompetencyjnie z poziomu krajowego, poprzez tworzenie zaplecza doradczo-rzeczniczego, w zakresie działań regionalnych, jak również umożliwiać wymianę doświadczeń i kompetencji pomiędzy regionami.

Rezultat 3: Budowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej jako przedsięwzięcia biznesowego i oddziałującego społecznie

Kluczowe dla wzmocnienia popytu jest zwiększenie rozpoznawalności ekonomii społecznej i zbudowanie jej pozytywnego wizerunku. Szczególnie istotne jest wykorzystanie rosnącej świadomości społecznej konsumentów. Potrzebne jest też przełamywanie negatywnych stereotypów na temat przedsiębiorstw społecznych.

Dotychczas działania w zakresie zwiększenia rozpoznawalności były bardzo rozproszone i zbyt mało intensywne. Dla osiągnięcia rezultatu potrzebne jest zbudowanie koncepcji promocji ekonomii społecznej i jej wdrożenie z wykorzystaniem środków europejskich.

Kluczowe elementy tej koncepcji to:

- ogólnopolska kampania promocyjna,
- wprowadzenie jednego ogólnopolskiego znaku dla PESIS,
- prowadzenie regularnego badania rozpoznawalności ekonomii społecznej i oceny działań promujących ekonomię społeczną.

Drugim obszarem działań, służących realizacji rezultaty powinny być działania edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży. Ich celem będzie:

- wzmacnianie postaw kooperatywnych i rozwijanie umiejętności współpracy,
- budowanie kompetencji do partycypacyjnego podejmowania decyzji, poszanowania dobra wspólnego, społecznie odpowiedzialnych decyzji konsumenckich, możliwości łączenia sfery społecznej i biznesowej.

Działania te stworzą podwaliny pod przyszłe kadry sektora ekonomii społecznej. Działania edukacyjne powinny bazować na dotychczasowych doświadczeniach Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej. Powinny być jednak prowadzone jako jeden wspólny krajowy projekt ośrodków regionalnych.

Proponowane wskaźniki i instrumenty dla poszczególnych rezultatów zaproponowano w tabeli poniżej:

Cel 2. Zwiększenie roli ekonomii społecznej i solidarnej w polityce rozwoju społecznego i świadomości obywateli		
Rezultaty	Wskaźniki	Przykładowe Instrumenty
Rezultat 1: Wzrost wartości zakupów dokonywanych przez sektor prywatny i publiczny w podmiotach ekonomii społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • procent wspartych JST, które w kolejnym roku zwiększyły udział budżetu przeznaczonego na zlecenie świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej i realizacji zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego, podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej; • odsetek zadań zleconych w trybie wieloletnim; • odsetek powierzeń w ogóle • liczba klientów-przedsiębiorców współpracujących (dłuższe relacje - umowy) z PES; 	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo i szkolenia dla JST • wizyty studyjne; • eksperymenty społeczne partnerstw publiczno-społecznych w realizacji usług społecznych; • strony internetowe i narzędzia ICT itd.; • komponent edukacyjny kierowany do RIO; • działania edukacyjne promujące ES w raportach niefinansowych; • finansowe i doradcze wpieranie udziału ES we wspólnych przedsięwzięciach promocyjnych organizacjami biznesowymi.

<p>Rezultat 2: poprawa koordynacji w obszarach usług społecznych, deinstytucjonalizacji i partnerstwa publiczno-społecznego (ES) na poziomie krajowym i regionalnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ramy prawne w zakresie rozwoju ekonomii społecznej i rozwoju usług społecznych; • RPRES (wykonanie założonych rezultatów); • koncepcja deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych; 	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie na koordynację na poziomie krajowym i regionalnym (badania, analizy, ekspertyzy, wsparcie instytucjonalne w regionach);
<p>Rezultat 3. Budowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej, jako przedsięwzięcia biznesowego i oddziałującego społecznie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odsetek osób, które zetknęły się wybranymi pojęciami z zakresu ekonomii społecznej; • odsetek osób, które kupiły w ostatnich 12 miesiącach produkt lub usługę w PES (organizacji pozarządowej, spółdzielni) 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie i wdrożenie koncepcji promocji es na poziomie krajowym i regionalnym, promocja wspólnego znaku ES; • badanie opinii publicznej pod kątem rozpoznawalności ES; • wsparcie finansowania projektów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w szkołach w zakresie kooperacji; • konkursy grantowe na działania realizowane przez młodzież szkolną z lokalnymi PES; • wsparcie mikrograntami młodzieżowych inicjatyw kooperatywnych;

III. Wybrane kwestie o charakterze operacyjnym

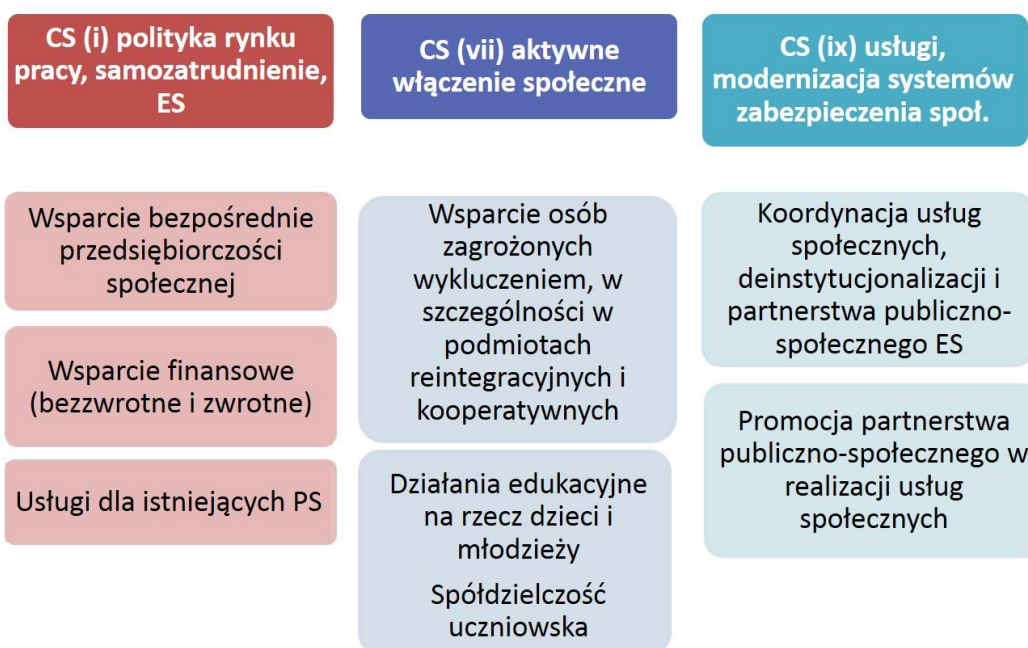
Umiejscowienie ekonomii społecznej w celach szczegółowych EFS

Zakładamy, że wsparcie dla ekonomii społecznej będzie skoncentrowane w ramach celu polityki 4: „Bardziej społeczna Europa” docelowo powinno znaleźć się w celu szczegółowym (vii) wspieranie aktywnego włączenia społecznego, w tym w celu promowania równości szans i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie szans na zatrudnienie. Umiejscowienie to wynika z tradycji profilu polskiego modelu ekonomii społecznej i używanych w nim instrumentów i działań. W przypadku, gdyby nie było to akceptowalne, możliwe jest koncentrowanie działań ekonomii społecznej w ramach trzech celów szczegółowych wskazanych w projekcie rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+)¹⁴:

- **(i) poprawa dostępu do zatrudnienia** dla wszystkich osób poszukujących pracy, zwłaszcza osób młodych i długotrwale bezrobotnych oraz dla osób biernych zawodowo, a jednocześnie **promowanie samozatrudnienia i gospodarki społecznej**
- (vii) wspieranie aktywnego włączenia społecznego, w tym w celu promowania równości szans i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie szans na zatrudnienie
- (ix) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług; modernizacja systemów zabezpieczenia społecznego, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej; poprawa dostępności, efektywności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

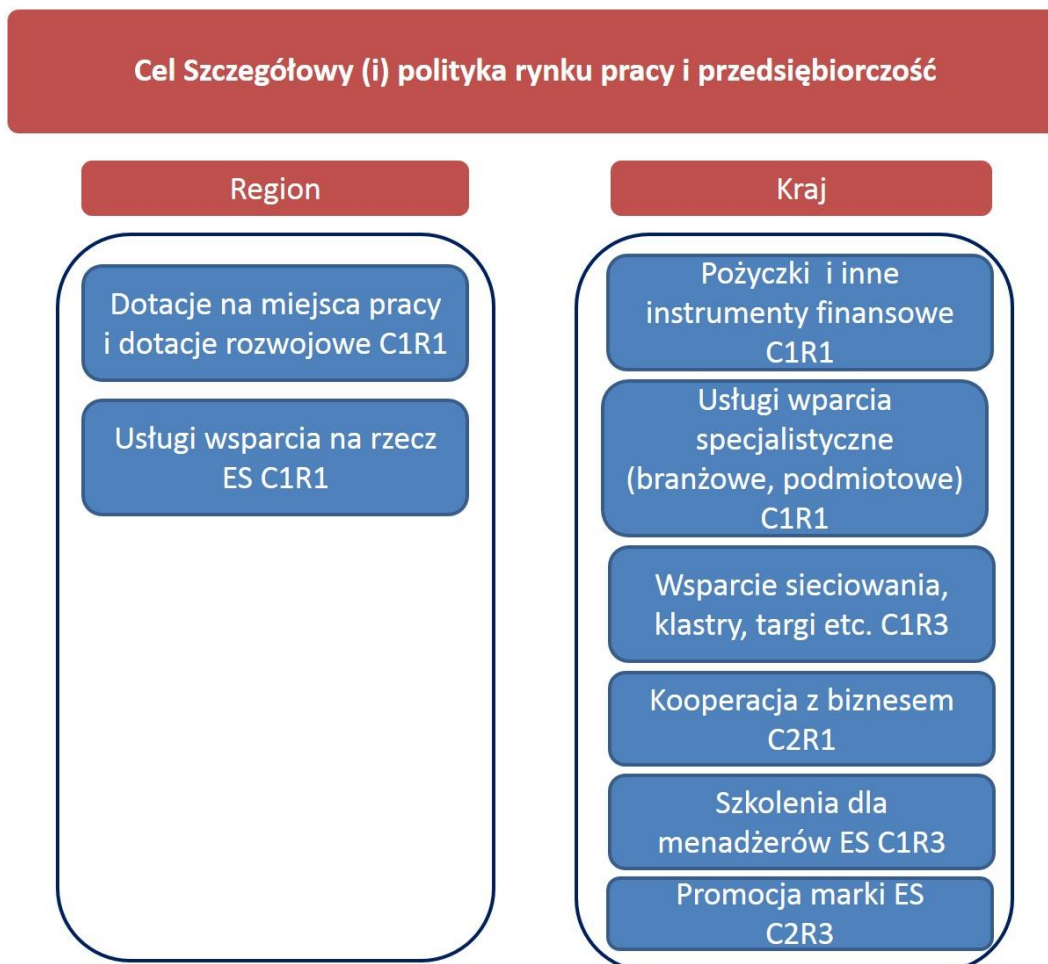
To rozproszenie jest konieczne ze względu na brak jednego, odrębnego celu szczegółowego dla ekonomii społecznej.

Wsparcie ES w celach szczegółowych EFS+

¹⁴ COM(2018) 382

W ramach **celu szczegółowego (i) polityka rynku pracy, samozatrudnienie, gospodarka społeczna** proponujemy następujący zakres wsparcia:

Podstawowy, największy element wsparcia, czyli dotacje i usługi wsparcia, powinny pozostać na poziomie regionalnym. Rekomendowane jest pozostawienie systemu ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Wydaje się, że nie należy rezygnować z dotychczasowych rozwiązań, lecz raczej je doskonalić, wykorzystując ich potencjał.

Na poziomie krajowym proponuje się finansowanie instrumentów pożyczkowych i innych instrumentów zwrotnych. Ponadto proponuje się

- finansowanie specjalistycznych usług wsparcia dla przedsiębiorstw społecznych,
- dotacje rozwojowe dla dojrzałych przedsiębiorstw społecznych,
- wspieranie partnerstw, klastrów, francyz czy konsorcjów francyz,
- sieciowanie z biznesem,
- specjalistyczne usługi wsparcia dla JST w zakresie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych.

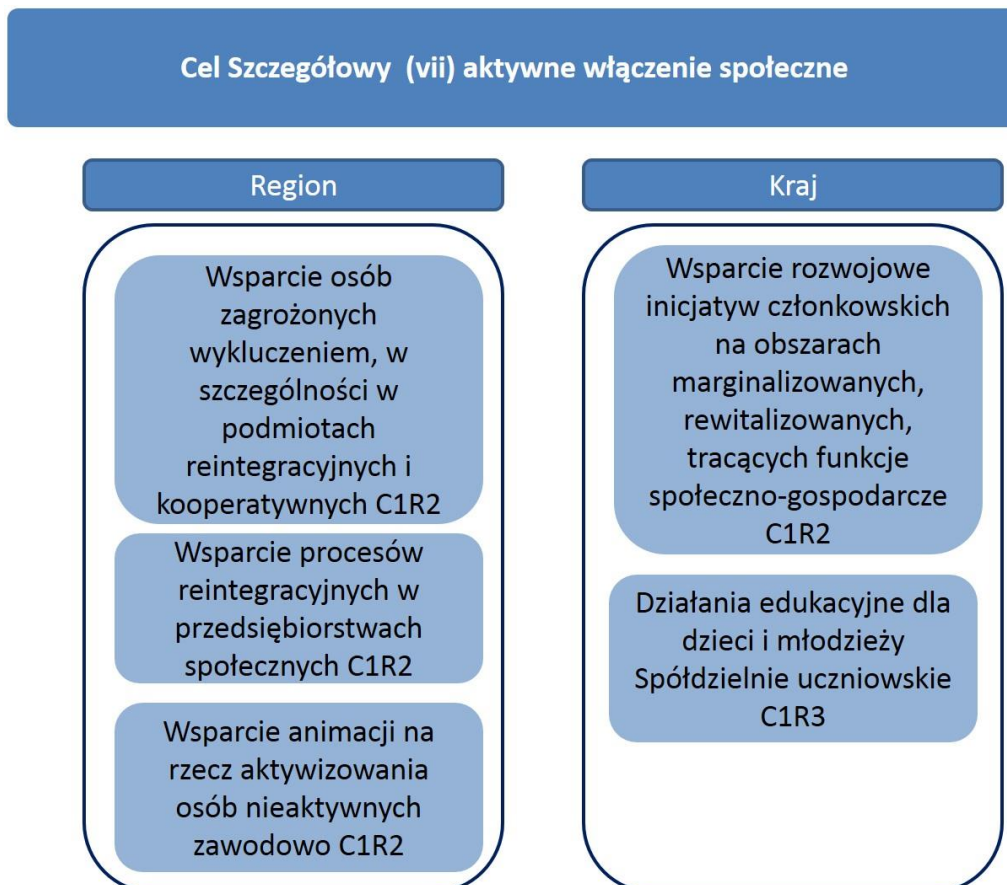
Usługi te powinny być świadczone przez trzy do pięciu silnych podmiotów.

Inne działania na poziomie krajowym:

- sieciowe szkolenia dla menadżerów przedsiębiorstw społecznych

- promowania ekonomii społecznej (choć w tym wypadku należy rozważyć, czy te działania nie powinny być finansowane w celu szczegółowym vii).

W celu szczegółowym (vii) aktywne włączenie społeczne proponujemy następujące wsparcie:

Działania umieszczone w tym celu szczegółowym na poziomie regionalnym dotyczą:

- środków dla CIS, KIS, WTZ, ZAZ oraz podobnych podmiotów na przygotowaniu uczestników do dalszej aktywizacji w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych,
- wsparcia procesów reintegracyjnych w przedsiębiorstwach społecznych poprzez usługi i środki finansowe (dotacja reintegracyjna).
- wprowadzenie premii reintegracyjnej dla przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby nieaktywne zawodowo w ramach społecznie odpowiedzialnego zamówienia.
- wsparcie animacji na rzecz aktywizacji grup nieaktywnych zawodowo, które znajdują się poza instytucjami wsparcia, pomocy społecznej i rynku pracy.

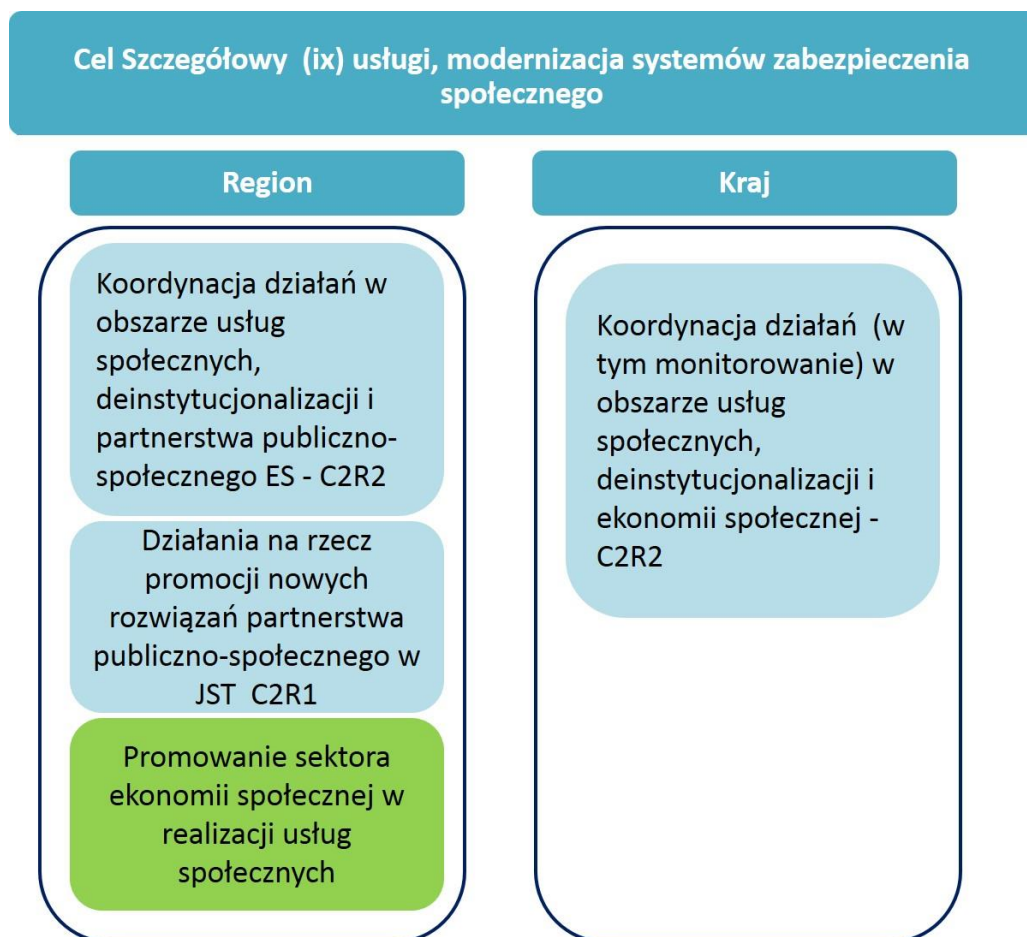
Dodatkowo rekomendujemy również wspieranie tzw. „holdingów społecznych”: powiązanych instytucjonalnie jednostek, oferujących w ramach jednej organizacji cały katalog usług (od podmiotów reintegracyjnych do firm społecznych). Doświadczenie wskazuje, że jest to efektywny mechanizm zapewniania elastyczności i indywidualizacji wsparcia.

Na poziomie krajowym proponuje się umiejscowienie dwóch komponentów:

- Wsparcie finansowe dla inicjatyw o charakterze członkowskim (stowarzyszenia, spółdzielnie, kooperatywy) na obszarach marginalizowanych, rewitalizowanych i zagrożonych utratą funkcji społeczno-gospodarczych. Działanie to powinno być spójne z planowanym ponadregionalnym programem rządowych 2020+, skierowanym dla obszarów marginalizowanych (KSRR).
- Działania edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży, realizowane przy partnerskiej współpracy ROPS.

Do dopracowania i dyskusji jest komponent wspierający rozwój wewnętrznych mechanizmów partycypacji i współzarządzania w przedsiębiorstwach społecznych.

W celu szczegółowym (ix) usługi, modernizacja systemów zabezpieczenia społecznego proponujemy następujące wsparcie:

Na poziomie regionalnym proponujemy:

- Działania koordynacyjne, obejmujące swym zakresem usługi społeczne, w tym deinstytucjonalizacja oraz partnerstwa publiczno-społecznego w zakresie ekonomii społecznej.
- Promowanie współpracy jednostek samorządu terytorialnego oraz podmiotów ekonomii społecznej i partnerstwa publiczno-społecznego w realizacji zadań publicznych.

Istotnym zadaniem jest zwiększenie roli ekonomii społecznej w realizacji projektów dotyczących usług społecznych. Może to odbywać się przez odrębne projekty, poświęcone temu celowi lub też przez odpowiednie określenie parametrów dla projektów z zakresu usług społecznych.

2. Kluczowe instrumenty wsparcia rozwoju przedsiębiorstw społecznych

2.1. Instrumenty bezzwrotne

EFS powinien finansować pięć rodzajów instrumentów bezzwrotnych dla przedsiębiorstw społecznych, z czego dwa o charakterze kluczowym, finansowane w celu szczegółowym (i) dotyczącym rynku pracy oraz trzy w celu szczegółowym (vii) włączenie społeczne:

- wsparcie finansowe na tworzenie miejsc pracy CS (i),
- wsparcie finansowe na rozwój przedsiębiorstwa z odroczonym efektem zatrudnieniowym CS (i),
- wsparcie reintegracji zawodowej i społecznej w jednostkach reintegracyjnych celem zaktywizowania zawodowego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – CS (vii),
- wsparcie działań reintegracyjnych wobec pracowników i członków zagrożonych wykluczeniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób i przedsiębiorstw społecznych – CS (vii),
- wsparcie inicjatyw o charakterze członkowskim na obszarach marginalizowanym – CS (vii).

a) dotacje na miejsca pracy

EFS powinien, tak jak dotychczas, finansować **tworzenie miejsc pracy, lecz dla rozszerzonej grupy docelowej**: nie tylko osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ale także osób z grup marginalizowanych (w tym osób nieaktywnych zawodowo).

Do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zaliczyć należy:

- osoby bezrobotne, które oprócz trudności związanych z brakiem pracy doświadczają także innych trudności utrudniających ich włączenie w rynek pracy np. uzależnienia,
- osoby, o których mowa w art. 49 pkt 7 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; [opiekunowie osób niesamodzielnych] lub inny zapis,
- osoby z niepełnosprawnością oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- osoby usamodzielniane, o których mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,

- osoby, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

Natomiast do osób marginalizowanych:

- osoby nieaktywne zawodowo¹⁵,
- osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia,
- poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu lub niewykonujące innej pracy zarobkowej,
- podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, jeżeli ich dochód wynosi nie więcej niż dochód z 6 hektarów przeliczeniowych,
- spełniające kryteria, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [ubodzy pracujący],
- niezatrudnieni zamieszkali na obszarach marginalizowanych, rewitalizowanych oraz miastach zagrożonych utratą funkcji. społeczno-gospodarczych¹⁶.

Jednocześnie wsparcie finansowe na miejsca pracy powinno w większym niż dotychczas stopniu uwzględniać różnorodność osób zatrudnianych w przedsiębiorstwie społecznym oraz inne korzyści społeczne generowane przez przedsiębiorstwo społeczne. Dodatkowo w przypadku zatrudniania przez przedsiębiorstwo społeczne osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, potrzebne jest dodatkowe wsparcie finansowe na prowadzenie działań reintegracyjnych.

Propozycja wsparcia finansowego na tworzenie miejsc pracy zarówno w nowych, jak i istniejących przedsiębiorstwach społecznych:

- wartość wsparcia: ok. 49-50 tys. zł - uwzględnia zakup wyposażenia i wsparcie pomostowe. OWES ma możliwość dowolnie regulować proporcje między zakupem wyposażenia i wsparciem pomostowym,
- wartość dofinansowania może być zwiększana lub zmniejszana ze względu na wybrane parametry, np.:
 - utworzenie miejsca pracy dla osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym (np. bezdomnej, osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym, długotrwale bezrobotnej itd) + 30%
 - utworzenie miejsca pracy na terenie gminy marginalizowanej + 20%
 - utworzenie miejsca pracy w sektorze usług społecznych (lub innych pożądanym sektorach) + 20%

¹⁵ Szczegółowe kategorie osób nieaktywnych zawodowo nie ujętych w obecnych propozycjach będą przedmiotem dyskusji i konsultacji.

¹⁶ Do rozważenia zamieszkali na obszarach wiejskich, o których mowa w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności

- inne preferencje, np. innowacyjność, wartość społeczna, itd. – do przemyślenia
- (co do zasady procenty mogą się sumować).

b) dotacja na zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstwa społecznego (istniejące PS)

Niezbędne jest umożliwienie finansowania z EFS **przedsięwzięć rozwojowych** w ramach przedsiębiorstw społecznych przy założeniu odroczonego efektu zatrudnieniowego (miejsca pracy będą powstawać dopiero po ok. 18-24 miesiące po uzyskaniu wsparcia finansowego).

Dotacja powinna być realizowana według następujących założeń:

- wsparcie przedsięwzięć inwestycyjnych lub rozwojowych, np. zakup wyposażenia, wartości niematerialnych, wdrożenia kampanii promocyjnej itd., które w dłuższej perspektywie (do 18-24 miesięcy) prowadzą do zwiększenia zatrudnienia,
- maksymalna wartość dotacji do 100 tys. zł,
- poziom współfinansowania wynosi 50%, (50 tys.)
- poziom współfinansowania może być zwiększony ze względu na:
 - korzyści społeczne - tworzenie miejsc pracy dla osób szczególnie wykluczonych +15%
 - korzyści społeczne - świadczenie usług społecznych +20%
 - korzyści środowiskowe +10%
 - realizacja przedsięwzięcia na terenach marginalizowanych +10% (tutaj można wyróżnić dwie/trzy kategorie regionów: obszary rewitalizowane, miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, obszary marginalizowane wg KRSRR)
 - realizacja inicjatyw innowacyjnych, partnerskich itd. + 5%.

W ramach celu szczegółowego (vii) realizowane byłyby trzy formy wsparcia bezzwrotnego:

c) wsparcie na reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w jednostkach reintegracyjnych

Przyznawane byłyby w związku z procesem reintegracyjnym konkretnych uczestników, zaś podmiot otrzymywałby dodatkową premię w związku z zatrudnieniem osoby w przedsiębiorstwie społecznym lub podmiocie ekonomii społecznej na podstawie umowy o pracę na okres co najmniej jednego roku. Wysokość wsparcia wynosiłaby ok. 3 tys. miesięcznie na osobę przez okres 12-18 miesięcy, oraz premię w wysokości 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia.

d) Dotacje na realizację procesów reintegracyjnych w przedsiębiorstwach społecznych oraz premia reintegracyjna dla przedsiębiorstw społecznych

zatrudniających osoby nieaktywne zawodowo w społecznie odpowiedzialnym zamówieniu

Dotacje (premie integracyjne) będą przyznawane dla nowych i istniejących przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym na realizację działań reintegracyjnych adekwatnie do potrzeb osób wymagających wsparcia w przedsiębiorstwach społecznych. Przyznawane byłyby na rzecz osób, które realizują proces reintegracyjny przez cały okres jego trwania. Dotacja wynosiłaby 12 tys. zł rocznie na osobę i byłaby zwiększana o 30% - 50% w przypadku reintegracji osób bezdomnych, uzależnionych, opuszczających zakłady karne, osób zaburzeniami psychicznymi.

Odmianą tego wsparcia będzie premia reintegracyjna dla przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby nieaktywne zawodowo w ramach społecznie odpowiedzialnego zamówienia. Przedsiębiorstwo po wyłonieniu go jako wykonawcy zatrudniającego osoby nieaktywne zawodowo ze wskazanych grup otrzyma dodatkowe wsparcie na pracę z zatrudnionym mającą na celu podtrzymanie jego aktywności zawodowej, w tym podniesienie jego kompetencji i wiedzy.

e) dotacje na wspieranie inicjatyw członkowskich na obszarach marginalizowanych

Dotacje byłyby przyznawane inicjatywom o charakterze członkowskim (stowarzyszenia, spółdzielnie, kooperatywy) angażujące grupy mieszkańców na realizowanie trwałych przedsięwzięć o charakterze odpłatnym w sferze pożytku oraz działań gospodarczych. Docelowo powinny prowadzić do uruchomienia trwałej działalności ekonomicznej angażującej jednocześnie mieszkańców będących członkami i udziałowcami podmiotu. Wysokość dotacji od 15 do 30 tys. zł w zależności od liczby członków/udziałowców organizacji.

2.2. Instrumenty zwrotne

Niezbędne jest poszerzenie katalogu dostępnych instrumentów zwrotnych. Udział środków zwrotnych w ogólnej puli środków na wsparcie przedsiębiorstw społecznych powinien się zwiększyć. Instrumenty muszą być zaplanowane w taki sposób, żeby nie były dla siebie konkurencyjne.

Należy także pamiętać o tym, że po pierwszym obrocie środkami EFS w ramach instrumentów finansowych stają się one pieniędzmi krajowymi (i nie są obwarowane rygorami EFS), ale muszą być przeznaczone na te same cele, a więc na wsparcie przedsiębiorstw społecznych. Należy rozważyć, które nowe instrumenty należy finansować właśnie z tych środków.

Propozycje instrumentów zwrotnych:

a) pożyczka płynnościowa

Definicja: na bieżąca działalność operacyjną PES, krótkoterminowa, z uproszczoną procedurą i szybkim terminem wypłaty, prostym zabezpieczeniem wekslowym. O wartości od 10 do 50 tys. zł. Maksymalny okres spłaty: do 24 miesięcy.

b) pożyczki pomostowe pod projekt lub na wkład własny do projektu

Definicja: zapewnienie ciągłości finansowej lub realizacji projektu (w przypadku refundacji) finansowanego ze środków strukturalnych, PFRON, czy innych instytucji publicznych. Wielkość pożyczki od 50 do 500 tys. zł. Maksymalny czas spłaty do 3 lat.

c) pożyczki inwestycyjne i mieszane (inwestycyjne + obrotowe)

Definicja: inwestycja łączona z niezbędnymi kosztami operacyjnymi związanymi z jej uruchomieniem / rozwojem działalności,

- *na pokrycie zakupu aktywów trwałych (nieruchomości, sprzęt, wyposażenie, remonty, itd.),*
- *pod realizację kontraktów (np. zatowarowanie, realizacja usług, itp.),*
- *na pokrycie bieżących kosztów utrzymania,*
- *na działalność gospodarczą, odpłatną i nieodpłatną (np. pod wpływem z 1%, fundraising, itp.).*

Wartość pożyczki od 50 tys. do 1 mln zł. Maksymalny okres spłaty pożyczki do 7 lat.

d) pożyczki podporządkowane

Definicja: wspomagają uzyskanie innych zwrotnych instrumentów: kredytów, pożyczek, udzielanych przez inne instytucje finansowe (w tym banki), ponieważ PES mając udzieloną pożyczkę podporządkowaną staje się wiarygodniejszą kredytobiorcą,

- *dotyczą dużych inwestycji, które wymagają dodatkowych źródeł finansowania, gdyż jedna instytucja finansowa nie decyduje się na udzielenie całej kwoty kapitału w pożyczce,*
- *dotyczą też inwestycji, przy których potrzebny jest długi okres karencji,*
- *pożyczki podporządkowane spłacane są na końcu, po spłaceniu udzielonej przez banki.*

Wartość pożyczki: od 300 tys. do 1 mln zł rocznie. Maksymalny okres wsparcia pożyczki: 7-10 lat, okres karencji: 5 lat. Liczba wspieranych PES: 2 rocznie.

e) Social Venture Capital

Definicja: instrumenty kapitałowe (wejście kapitału do spółki non-profit) lub quasi-kapitałowe (np. pożyczki podporządkowane).

Wejście kapitału jest możliwe przy formach prawnych umożliwiających wejście i wyjście kapitału – (tylko spółki). Przy pozostałych formach prawnych (stowarzyszenie, fundacja, spółdzielnie socjalne) zastosowany będzie instrument pożyczki podporządkowanej. W obu przypadkach inwestor będzie chciał mieć wpływ na zarządzanie podmiotem, a także udział w generowanych zyskach z inwestycji,

- dotyczą dużych inwestycji, które wymagają dodatkowych źródeł finansowania, czy też inwestycji, przy których potrzebny jest długi okres karencji,

- dla PES z czytelnym planem rozwoju i wizją koniecznych inwestycji.

Kluczowe parametry: Kapitał początkowy: 10 mln zł. Celowy kapitał prywatny: 10 mln zł. Zakłada się wsparcie 3-4 PES rocznie. Okres wsparcia – do 10 lat.

f) poręczenia

Definicja: zabezpieczenie kapitału pożyczki, np. do 80% kwoty kapitału, na cały okres spłaty pożyczki.

Instrument powinien być wykorzystywany przez instytucje zainteresowane udzielaniem pożyczek dla PES, np. banki, w których mają one konto bankowe lub przez instytucje finansowe zajmujące się wspieraniem PES.

Poręczenia indywidualne: do 80% wartości zaciąganego przez PES zobowiązania.

Poręczenia portfelowe: do 50% wartości zaciąganego przez PES zobowiązania.

g) Pożyczki umarzalne – do 50% wartości pożyczki za zrealizowanie korzyści społecznych

h) Wspieranie tworzenia i dokapitalizowanie funduszy wzajemnościowych

2.3. Usługi wsparcia ekonomii społecznej

Usługi wsparcia będą – tak jak dotychczas – obejmowały usługi animacji, inkubacji i wsparcia istniejących przedsiębiorstw oraz będą realizowane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. OWES będzie również udzielał dotacji na tworzenie miejsc pracy oraz dotacji na rozwój.

Kluczowe zmiany jakie nastąpią w ramach OWES to:

- silniejsza koncentracja wsparcia na istniejących przedsiębiorstwach społecznych, zarówno pod względem biznesowym, jak również społecznym (reintegracyjnym i innych możliwych sposobów oddziaływania społecznego),
- wsparcie dla istniejących przedsiębiorstw społecznych będzie realizowane bez subregionalizacji (na zasadach konkurencyjnych) - przedsiębiorstwa społeczne będą same decydowały, z którego OWES w regionie korzystają,
- przedsiębiorstwa społeczne będą w większym stopniu korzystać z Bazy Usług Rozwojowych (co wymaga zmian w sposobie funkcjonowania OWES, ale także szerszego otwarcia Bazy Usług Rozwojowych i regionalnych systemów popytowych na przedsiębiorstwa społeczne),
- zmiany w strukturze wydatków OWES: wydatki na wsparcie finansowe – 60%, na usługi niefinansowe - 40%.

Jednocześnie rozszerzeniu ulegnie definicja przedsiębiorstwa społecznego. Będą funkcjonowały dwa rodzaje przedsiębiorstwa społecznych:

- Przedsiębiorstwo społeczne typu A – realizujące funkcję zatrudnieniową i włączającą osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, zatrudniające co najmniej 3 osoby, w tym co najmniej 30%¹⁷ osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub osób marginalizowanych,
- Przedsiębiorstwo społeczne typu B – realizujące funkcję dostawcy usług społecznych, świadczące usługi społeczne, przy jednoczesnym zatrudnieniu co najmniej 3 osób do realizacji usług społecznych, o charakterze nieprzerwanym przez okres co najmniej 24 miesięcy (w przypadku nowotworzonych przedsiębiorstw społecznych wymagany minimalny okres działania będzie deklaracyjny).

Ze względu na wysokie prawdopodobieństwo, że środki EFS na usługi wsparcia będą niższe, należy rozważyć ograniczenie liczby OWES w regionach (od 1 do 3 ośrodków).

Do rozważenia jest także przededefiniowanie funkcji animacyjnej i ukierunkowanie jej przede wszystkim na współpracę z lokalnymi instytucjami zajmującymi się osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym lub osobami marginalizowanymi, oraz na aktywizowanie osób nieaktywnych zawodowo, które nie są objęte wsparciem instytucji publicznych.

Równoległe do tych działań, realizowanych na poziomie regionalnym, na poziomie krajowym uruchomione zostaną (od 1 do 3 ośrodków) świadczące usługi specjalistyczne (branżowe lub podmiotowe) dla przedsiębiorstw społecznych.

3. Ramy finansowe

Skala zapotrzebowania na środki EFS jest ściśle związana z kluczowymi rezultatami w postaci miejsc pracy.

Oszacowano, że koszt wsparcia finansowego na miejsce pracy to kwota 49 tys. zł (łącznie dotacja i wsparcie pomostowe, dotacja: 22 000 zł x 130% = 28 600 zł, wsparcie pomostowe: 2 250 zł x 9 miesięcy = 20 250 zł), a średnia dotacja rozwojowa (dająca odroczony efekt zatrudnieniowy na poziomie 2 miejsc pracy) to 80 tys. zł.

Scenariusze finansowe zależne od liczby miejsc pracy

liczba miejsc pracy	Liczba dotacji na miejsce pracy	Liczba dotacji rozwojowych	Wartość wsparcia na miejsca pracy	Wartość dotacji rozwojowych
20 tys.	10 tys.	5 tys.	488.500.000 zł.	400.000.000
15 tys.	5 tys.	5 tys.	245.000.000 zł.	400.000.000

¹⁷ Limit 30% jest ściśle skorelowany z zapisami społecznie odpowiedzialnych zamówień wynikających z dyrektyw europejskich.

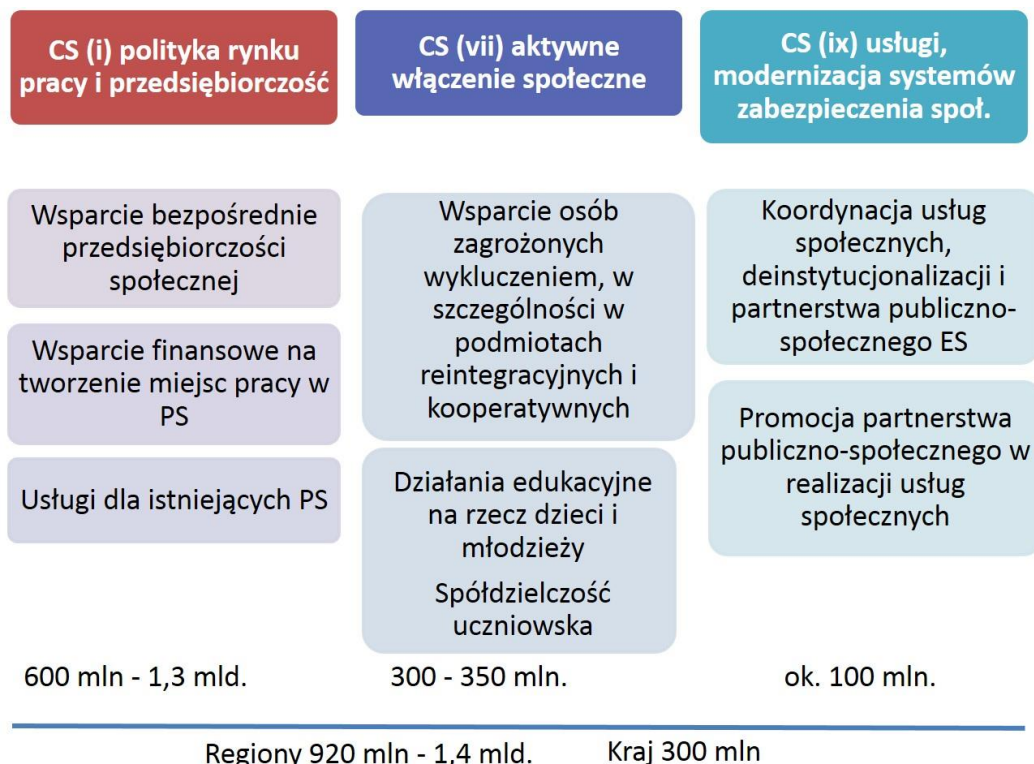
9 tys.	3 tys.	3 tys.	147.000.000 zł	240.000.000
--------	--------	--------	----------------	-------------

Stworzenie miejsc pracy wymaga także wsparcia w postaci usług, założono, że stanowi ono 40% wsparcia finansowego.

Scenariusz	Wsparcie bezzwrotne i usługi	łącznie
20 tys. miejsc pracy	888.500.000 zł. + 40%	1.243.900.000
15 tys. miejsc pracy	645.000.000 zł + 40%	903.000.000
9 tys. miejsc pracy	387.000.000 zł. + 40%	541.000.000

Wysokość zapotrzebowania na instrumenty zwrotne szacuje się na poziomie 138 – 180 mln zł i zakłada, że kwoty te pozwolą utworzyć ok. 2 do 5 tys. miejsc pracy.

W podziale na cele szczegółowe wstępne szacunki dotyczące zapotrzebowania na środki EFS przedstawiają się następująco:

W podziale na kraj-region zapotrzebowanie na środki EFS przedstawia się następująco:

Na poziomie krajowym wydatki we wszystkich celach szczegółowych wynosiłyby ok. 300 mln zł (największa pozycja to instrumenty zwrotne – ok. 180 mln zł), zaś na poziomie regionalnym od 920 mln do 1,4 mld zł.

Należy pamiętać, że przedstawione w tej części szacunki mają charakter ramowy i przybliżony i powinny być dopracowywane na dalszych etapach po rozstrzygnięciach dotyczących kwestii merytorycznych.